
Tilskud til fremme af god og flersidig skovdrift
Vejledning nr. 1: Foryngelse af skov og driftsplanlægning
Tillæg om: Registrering af nøglebiotoper

Indhold/side:

REGISTRERING AF NØGLEBIOTOPER	2
Formål og introduktion.....	2
Registrering af særlige temaer.....	3
Hvad gives der tilskud til ?.....	3
Tilskudssatser	3
ARBEJDETS TILRETTELÆGGELSE	6
Forberedelsen	6
Feltarbejdet.....	7
Hvornår er et område en nøglebiotop?	9
Potentielle nøglebiotoper.....	9
Afgrænsning af den enkelte nøglebiotop.....	9
Vådområder	9
Plejekrav og nødvendige hensyn	10
Signalarter	10
Røddlistede arter	12
KRAV TIL REGISTRERINGERNE	12
DET VIDERE FORLØB	13
Påbegyndt og gennemført.....	13
Tilsyn.....	14
PUBLIKATIONER M.M.	17
ORDLISTE	18
OVERSIGT OVER GODE OG MAGRE JORDER	20
FELTSKEMA	21

I. TILSKUDSMULIGHEDERREGISTRERING AF NØGLEBIOTOPER

Formål og introduktion

Nøglebiotoper er "områder, der er vigtige for bevaring af den biologiske mangfoldighed, fordi de indeholder eller kan forventes at indeholde naturtyper, strukturer eller arter, der har vanskeligt ved at overleve ved almindelig drift af arealet, og som kræver særlige hensyn i form af drift eller pleje".

Formålet med registreringen af nøglebiotoper er at skabe et redskab, som skovejeren selv kan have nytte af fremover. Rammerne for registreringen er forholdsvis fleksible, men der er opstillet en række minimumskrav, for at registreringerne er tilskudsberettigede.

Det er vigtigt at læse vejledningen grundigt, før man går i gang med forarbejdet til nøglebiotopregistreringen. Så kan der herefter tages beslutning om, hvem der skal udføre arbejdet, hvordan resultaterne skal anvendes i driften, og ikke mindst, i hvor høj grad distriktet selv ønsker at afsætte ressourcer for at opnå det optimale resultat.

Som udgangspunkt er oplysninger om registrering af nøglebiotoper tilgængelige. Reglerne om aktindsigt i forvaltningsloven og offentlighedsloven gælder også her. Skov- og Naturstyrelsen medvirker dog ikke til en samlet offentliggørelse af registreringerne, der viser, hvor de enkelte nøglebiotoper og ejendomme er placeret.

~~Efter skovloven skal alle fredskovspligtige skove drives efter principperne om god og flersidig skovdrift. Det betyder, at hensyn til træproduktionen og varetagelse af landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensyn til friluftslivet skal afvejes ud fra en helhedsbetragtning i forbindelse med valg af driftsform. Der ydes derfor kun tilskud til de private ejere, som ønsker at yde en ekstra indsats, som er samfundsmæssigt ønskelig, men som man ikke umiddelbart kan forvente den enkelte ejer vil gennemføre uden et økonomisk incitament.~~

~~Det er velkendt, at opbygning af langsigtet stabilitet, en øget løvtræandel samt mere dødt ved alle er forhold, der i en omstillingsperiode kan begrænse hugstmængderne. Derfor kan der på eksisterende skovarealer gives tilskud til overordnet planlægning og til foryngelsesfasen, hvor den fremtidige drift af skov grundlægges.~~

~~På langt sigt skal tilskuddene medvirke til at sikre ejeren et bedre og bredere grundlag for beslutninger om træartsvalg, foryngelsesformer, naturhensyn m.v.~~

Generelle oplysninger vedrørende tilskud til god og flersidig skovdrift, herunder informationer om hvem der kan modtage tilskud og krav vedrørende tilskud til driftsplanlægning kan findes i Vejledning nr. 1: God og flersidig skovdrift - tilskud til foryngelse og driftsplanlægning.

Som en hjælp til nøglebiotopregistreringen er der udarbejdet et billedkatalog. Billedkataloget gennemgår nøglebiotoperne en for en, ligesom der er for hver nøglebiotop gives anvisninger på særlige hensyn og pleje. Endvidere indeholder billedkataloget eksempler på blandt andet nøgleelementer og signalarter.

Registrering af særlige temaer

Registrering af nøglebiotoper er et særligt tema under ordningen om tilskud til driftsplanlægning.

Det er en forudsætning for tilskud til registrering af nøglebiotoper:

- at der foreligger en målsætningsbeskrivelse, kort og status, som ikke er over 10 år gammel eller at registreringen foregår som led i udfærdigelse/revision af ovenstående.
- de særlige registreringer skal relateres til den enkelte bevoksning/litra i bevoksningslisten.
- de særlige registreringer skal indtegnes på skovkort.
- at de særlige registreringer indgår i beskrivelsen af målsætningen og i den faktiske driftsplan for ejendommen.
- at det fremgår af ansøgningen, hvem der udfører registreringen samt deres relevante, faglige baggrund.

Der skal udfyldes et fællesskema (F1) for hver selvstændigt noteret ejendom i matriklen. For hver ejendom udfyldes ansøgningsskema (G2) om driftsplanlægning og/eller særlige temaer, herunder registrering af nøglebiotoper. For hver ejendom krydses af om ejendommen/skoven er beliggende på gode eller magre jorder.

Hvad gives der tilskud til ?

Der kan søges om tilskud til:

- registrering af nøglebiotoper i eksisterende skove, der er større end 20 ha.

Tilskudssatsen er afhængig af om ejendommen er beliggende på gode eller magre jorde. Opdelingen på gode og magre jorder er kommunevis og fremgår af kortet bag i vejledningen.

Tilskuddet til registrering af nøglebiotoper gives til:

- Fredskovspligtige arealer.
- Er skoven ikke fredskovspligtig gives tilskuddet til skovbevoksede arealer samt arealer, som hører med til skovens drift. Endvidere kan ubevoksede naturarealer, der udgør en integreret del af skoven, indgå. Der gives ikke tilskud til arealer i landbrugsmæssig drift.

Tilskudssatser

kr./ha	Registrering af nøglebiotoper	
	magre jorde	gode jorde
	80	100

Tilskudssatserne er *vejledende maksimale satser*. Satserne kan nedsættes i særlige situationer f.eks., hvor store utilplantede arealer (f.eks. hede, sø, moser, arealer i landbrugsmæssig drift) eller store ensartede bevoksede arealer omfattes af driftsplanen. Der oplyses om sådanne arealer på ansøgningsskemaet G2.

B. FORYNGELSE AF SKOV: ~~CODE JORDER~~

|

B. FORYNGELSE AF SKOV: — MAGRE JORDER

ARBEJDETS TILRETTELÆGGELSE

Nøglebiotopregistreringen består af tre faser, der hver især er vigtige og helt afgørende for, at man ender med et brugbart resultat. De tre faser ligger i naturlig forlængelse af hinanden:

- 1) forberedelsen (skrivebordsarbejdet)
- 2) feltarbejdet
- 3) færdiggørelsen (praksisorienteringen)

Det er bedst hvis én person styrer hele forløbet, og indhenter nødvendig ekspertise på de punkter, hvor han eller hun ikke selv har tilstrækkelig viden.

Forberedelsen

Forberedelsesfasen er måske den vigtigste i hele registreringsforløbet. Her findes ofte de fleste af de mulige nøglebiotoper, der senere skal kontrolleres i felten og derpå udpeges som nøglebiotoper.

I forberedelsesfasen skal den eksisterende viden om skovområdets naturværdier indsamles og struktureres, så det efterfølgende feltarbejde kan målrettes. Ud fra eksisterende skriftligt materiale og mundtlige oplysninger lokaliseres områder, punkter og strukturer i skoven med særlig naturværdi. De registrerede oplysninger markeres på et skovkort i stor skala med tilhørende forklarende benævnelser.

Mulige nøglebiotoper

Sluttede bevoksninger:

- bøgeskov med flere etager og dødt ved
- gammel løvskov, tydeligt overmoden (f.eks. bøgeskov nær sammenbrud)
- kontinuert skov (skov med rig bundflora; signalarter se senere)
- blandingsløvskov med flere etager og dødt ved
- lindeskov (sluttet skov med lind på gammel løvskovbund)
- gammel nåleskov (mindst 100-årig gran m. bundveg. og naturforyngelse, evt. fyr)
- stævningsskov
- græsningsskov
- skovbryn (etageret bryn med brynbuske, både ydre og indre skovbryn)
- holme (ældre løvtræholme i nåleskov, få hundrede kvm.)

Krat:

- egekrat
- andre løvkrat (f.eks. birk, hassel, pil eller blanding)

Skovsumpe:

- ellesumpe
- askesumpe
- birkesumpe
- andre træbevoksede sumpe (f.eks. pil, blandingskov eller lign.)

Vådområder:

- søer og damme
- moser
- kildevæld
- vandløb (mere eller mindre naturligt)
- tilgroningsgrøft (gammel grønft med naturligt præg kontra ny grønft)
- strandeng/strandørsump

Lysåbne miljøer:

- skrænter
- lyngpletter
- overdrev
- enge (f.eks. gamle skovenge med engflora/sommerfugle og ±græsning/slåning)

Andet:

- gamle stengærder, jorddiger og kulturspor, der kræver hensyn for at bevares
- voksesteder for fredede og rødlistede plante- og dyrearter

Hvilke kilder kan indgå i forberedelsen?

- skovens ansatte
- tidligere ansatte
- lokale eksperter, ornitologer, botanikere, svampekendere etc.
- aktuelle skovkort og driftsplaner
- historiske skovkort og driftsplaner
- topografiske kort 1:25000
- flyfotos
- landskabs- og jordartskort
- orienteringsløbskort (typisk 1:10000 eller 1:15000)
- bevoksningslister
- Skov- og Naturstyrelsens naturskovsregistreringer
- "Oversigt over botaniske lokaliteter", udgivet af Dansk Botanisk Forening
- Atlas Flora Danica, Botanisk Institut, Københavns Universitet
- evt. amtslige eller kommunale registreringer (§3 mv.) og habitatområder
- lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening

En vellykket forberedelsesfase resulterer i et kortmateriale med angivelse af talrige mulige nøglebiotoper og små noter om hver. Om biotoperne til sidst i registreringen udpeges som nøglebiotoper afhænger af det indtryk, man får af dem ved et efterfølgende besøg i felten (se afsnittet "Hvornår er et område en nøglebiotop?").

Feltarbejdet

Oplysningerne fra forberedelsesfasen skal kontrolleres i felten. Hvis forberedelsesfasen har givet et stort udbytte, og der har været et meget detaljeret arealkendskab til stede, vil der næppe være tid til andet end at målrette feltarbejdet mod de mulige nøglebiotoper.

Feltarbejdet består i at besøge de mulige nøglebiotoper, og indføre registreringerne i et skema for hver - vel at mærke hvis disse indeholder særlige naturværdier i form af værdifulde strukturer (*nøgleelementer*). Skemaet er gengivet bagerst i denne vejledning, og kan endvidere hentes på <http://www.sns.dk/skov.htm>. Hver biotop tildeles et løbenummer bestående af afdelingsnummeret efterfulgt af 01, 02 osv. På skemaerne angives først og fremmest med forkortelser hvilke nøgleelementer, der er til stede:

Nøgleelementer:

OGSÅ ANGIVET PÅ REGISTRERINGSSKEMAETS BAGSIDE

KATEGORI :	TYPE :
STORE TRÆER:	GLELM - gammel elm (diameter >70 cm) GLASK - gammel ask (diameter >70 cm) GLASP - gammel bævrasp (diameter >40 cm) GLBØG - gammel bøg (diameter >80 cm) GLGRA - gammel gran (Picea, Abies, diameter >70 cm) GLHAS - gammel hassel (diameter >20 cm) GLLIN - gammel lind (diameter >40 cm) GLLØN - gammel løn/ær (diameter >60 cm) GLEG - gammel eg (diameter >80 cm) GLFYR - gammel skovfyr (diameter >50 cm) GLLØV - gammel løvtræ af andre arter end ovenstående GLNÅL - gammelt nåltræ af andre slægter end ovenstående
SÆRLIGE TRÆER:	REDE - træ med rovfuglerede SPÆT - træ med spættehul(ler) DØDT - dødt stående træ STÆVN - stævnet eller stynet træ SOLGRAN – gammel solitær gran i løvskov SOLLØV – gammelt solitært løvtræ i nåleskov VANRIS – solitær, gammel eg med særdeles mange vanris
BEVOKSNINGER M.V.:	URPRÆG - bevoksning med urskovspræg ETAGER - etageret bevoksningsstruktur LØVBR - skovbryn med buske og bryntræer i forskellig højde BÆRHEGN - hegn af bærbærende buske/træer HOLM - holm af træer (100-1000 kvm), der afviger i alder eller art ELLETRU - elletrunter >1 meter i diameter
DØDT VED:	BØGFÆ## - liggende vindfælde af bøg; ## = diameter i brysthøjde EGEFÆ## - liggende vindfælde af eg; ## er diameter i brysthøjde LØVFÆ## - liggende vindfælde af andet løv; ## = diam. i brysthøjde NÅLFÆ## - liggende vindfælde af nåltræ; ## er diameter i brysthøjde LØVGR## - store nedfaldne grene af løvtræ (diameter >20 cm) NÅLGR## - store nedfaldne grene af nåltræ (diameter >20 cm) HØJSTUB - et stød med mindst 150 cm højde og 20 cm diameter KÆMSTØD - meget store stød efter alm. savfældning (>80 cm) RODVÆLT - rodkage efter stor rodvælt
YNGLESTEDER M.V.:	HUGORM - solbeskinnet bakke eller gærde med hugorme GRÆVL - grævlingegrav RÆV - rævegrav SØLE - søleplads for vildt MYRE - meget stor myretue (1 meter eller højere) SOMFUGL - eng eller lysåbning med flere arter sommerfugle
STEN OG TERRÆN:	KÆMSTEN - store, ikke særlig mosklædte blokke (diameter >1 meter) MOSBLOK - blokke med >50% mosdækning og diameter >50 cm STENDYN - stendynge, mindst 1 kubikmeter STENGÆR - stengærde, mindst 40 cm højt JORDDIG - jorddige, evt. af tørv, tang, grus og småsten GRAVHØJ - gravhøj, der har været fri for skovdrift gennem flere år
PLANTER:	MOSDÆKK - tæt mosdække i skovbunden LAVHÆNG - stammer med meget kraftig bev. af buskformede laver
VAND:	HÆNGE - hængesæk VANDHUL - vandhul (højst 100 kvadratmeter) eller ej permanent

Inden feltarbejdet igangsættes, bør man sætte sig grundigt ind i hvilke strukturer der betegnes som nøgleelementer. I skemaet er der mulighed for at angive antal nøgleelementer for hver type af nøgleelementer. Ved mere end 3 nøgleelementer skal antallet blot angives som et skøn.

Såfremt udbyttet af forberedelsesfasen har været meget magert, som det kan være tilfældet i mange hedeplantager, kan det være nødvendigt at foretage en feltgennemgang af alle skovens afdelinger. Hvis der ikke eksisterer historiske driftsplaner, hvis skoven ligger i et tyndtbefolket område, hvor naturinteresserede sjældent kommer og derfor ikke kan bidrage med oplysninger og hvis der samtidig er sket udskiftninger i skovens personale, kan forhåndsoplysningerne reelt være for få at målrette feltarbejdet efter.

Uanset valg af feltgennemgang skal man dog huske kun at registrere enlige nøgleelementer i skoven, hvis de *ikke* kan bevares med generelle retningslinier, og hvis de ser ud til at danne en "helhed", der kan udpeges som nøglebiotop (se herom senere).

Hvornår er et område en nøglebiotop?

Status som nøglebiotop forudsætter, at der findes nøgleelementer fra mindst 3 nøgleelementkategorier, og at disse indgår i en naturlig (biotopsbestemt) sammenhæng.

Eksempelvis bør tre enligt liggende nøgleelementer (f.eks. et spættet træ, en stor mosbevokset sten og en gammel skovfyrtårn) ikke betragtes som en nøglebiotop, fordi der ikke er nogen biotopsbestemt sammenhæng mellem dem. Samtidig må man være opmærksom på, at der kan findes oplagte nøglebiotoper, hvor der måske kun vil være nøgleelementer fra én eller to kategorier.

Potentielle nøglebiotoper

Arealer, der skønnes at have *mulighed* for at udvikle sig til en nøglebiotop med nøgleelementer og/eller signalarter (– se ordlisten bagerst) inden for en overskuelig fremtid (f.eks. en planperiode), kan endvidere udpeges som *potentiell* (forventet) nøglebiotop alene på dette grundlag. Det er især vigtigt at overveje udpegning af potentielle nøglebiotoper på lokaliteter med få nuværende nøglebiotoper.

I de tilfælde, hvor man ikke ønsker at give nøglebiotopstatus til biotoper med nøgleelementer fra mindst 3 nøgleelementkategorier, eller hvor man ønsker at give nøglebiotopstatus til biotoper med nøgleelementer fra mindre end 3 nøgleelementkategorier, bør en særlig bemærkning (argumentation) påføres feltskemaet (f.eks. signalarter eller særlig værdifulde biologiske forhold).

Afgrænsning af den enkelte nøglebiotop

Den enkelte nøglebiotop udgøres af *det areal, der vurderes at være nødvendigt for, at nøglebiotopens naturværdier beskyttes og bevares fremover*. Det betyder, at tilstødende (dele af) bevoksninger, der f.eks. har en funktion som afskærmning mod publikum eller er af æstetisk betydning i forbindelse med nøglebiotopen, som hovedregel ikke udgør en del af denne. Nøglebiotopernes grænser følger således ofte ikke litragrænserne i skovens afdelinger, og det må overvejes om der i disse tilfælde bør ændres på litreringen.

I forbindelse med registreringer af dyr, f.eks. grævlingegrave, hugormebakker, rovfuglereder, eller måske lyskrævende planter som orkideer, kan det være af betydning i felten at vurdere gavnigheden af en "bufferzone" af varierende størrelse omkring nøgleelementerne eller arterne, for at sikre deres fortsatte eksistens længst muligt.

Bufferzonen skal opfattes som et område, hvor der fremover bør vises hensyn, men hvor skovdriften kan fortsætte, evt. i modificeret form, med dette for øje.

Vådområder

Vådområderne i og omkring skovene har stor værdi for dyre- og plantelivet. Derfor opfattes vådområderne nærmest per definition som nøglebiotoper. Det danske landskab, skovene såvel som

det åbne land, er drænet så kraftigt, at det er ønskeligt at bevare alle tilbageværende vådområder intakte. Vådområderne er beskyttet under enten §3 i Naturbeskyttelsesloven (de større arealer) eller §16 i Skovloven (de mindre arealer). Såfremt det lokale amt har foretaget §3-registrering på skovejendommen, kan denne indgå i nøglebiotopregistreringen, men i de fleste tilfælde er der ikke udført tilstrækkeligt dækkende registreringer i skovene.

Der skal udfyldes et registreringsskema for de våde nøglebiotoper, hvad enten der er tale om et §3- og §16-område, hvor områdets status og plejekrav (se nedenfor) anføres. Endvidere bør der for vådområderne så vidt muligt anføres tilstedeværelsen af signalarter.

Områderne er allerede lovmæssigt beskyttet, men det gør det ikke mindre vigtigt at vurdere områdets værdier/egenart, give forslag til evt. nødvendig plejeindsats eller vurdere de særlige hensyn, der skal tages for at bevare områdets tilstand.

Plejekrav og nødvendige hensyn

På registreringsskemaet er der plads til kortfattet at angive de plejekrav og hensyn, man finder nødvendige for at bevare eller fremme de registrerede naturværdier (både nøgleelementer, arter og samfund). Det er vigtigt at overveje plejekravene mens man befinder sig på lokaliteten, og det kan være nyttigt efterfølgende at inddrage andre personer med specialviden om, hvordan man bedst beskytter den enkelte nøglebiotops naturværdier, og hvilke trusler der kan være mod dem. Overvej hvilke *forudsætninger* der er for biotopens fortsatte eksistens. Forudsætningerne kan f.eks. være en særlig driftsform, slåning af grøfter eller andet.

En gennemført nøglebiotopregistrering kan give et godt overblik over arealer med behov for særlig drift eller pleje. Gennem tilskudsordningen til god og flersidig skovdrift gives der tilskud til pleje af særligt værdifulde skovtyper, naturarealer og fortidsminder i skov.

Hvis der under nøglebiotopregistreringen er fundet lokaliteter med helt særlige flora- eller fauna-værdier (f.eks. mange rødlistede arter eller arter fra habitatsdirektivet – se ordlisten bagerst), kan der gennem en særlig aftale med statsskovdistriktet opnås tilskud til mere omfattende registreringer.

Oplysninger om pleje af nøglebiotoper kan søges i f.eks. SKOV-*info* nr. 6: Naturhensyn i skovdriften, i Skov- og Naturstyrelsens "Naturplejebogen" og i Skov- og Naturstyrelsens naturpleje-strategi.

Signalarter

Som støtte for registreringen og den efterfølgende udpegning af nøglebiotoper kan der sideløbende registreres *signalarter* og *rødlistede arter* (se senere). Signalarter er arter, der signalerer høj naturværdi, det kan f.eks. være lang kontinuitet i skovbunden eller specielle lys-, vand- og næringsforhold. Hvilke arter og artsgrupper, der er angivet som signalarter, bør man indprente sig nøje inden feltarbejdet, da disse arters tilstedeværelse på en nøglebiotop giver en god beskrivelse af naturforholdene.

Signalarter i skov:	SE OGSÅ REGISTRERINGSSKEMAETS
BAGSIDE	
KARPLANTER:	
– Anemone, Blå (<i>Anemone hepatica</i>)	
– Anemone, Gul (<i>Anemone ranunculoides</i>)	
– Bægerbregne, Skør (<i>Cystopteris fragilis</i>)	
– Desmerurt (<i>Adoxa moschatellina</i>)	
– Druemunke, Almindelig (<i>Actaea spicata</i>)	
– Dunbregne, Skov- (<i>Phegopteris connectilis</i>)	

- Firblad (*Paris quadrifolia*)
- Fladbælg, Krat- (*Lathyrus linifolius*)
- Fladbælg, Sort (*Lathyrus niger*)
- Fladbælg, Vår- (*Lathyrus vernus*)
- Fruebær (*Rubus saxatilis*)
- Frytle, Stor (*Luzula sylvatica*)
- Hejre, Tidlig Skov- (*Bromus benekenii*)
- Klokke Bredbladet (*Campanula latifolia*)
- Klokke, Nælde- (*Campanula trachelium*)
- Kodriver (*Primula* spp.)
- Kohvede, Blåtoppet (*Melampyrum nemorosum*)
- Konval, Stor (*Polygonatum multiflorum*)
- Konval, Krans- (*Polygonatum verticillatum*)
- Lærkespore, Finger- (*Corydalis pumila*)
- Lærkespore, Liden (*Corydalis intermedia*)
- Milturt, Almindelig (*Chrysosplenium alternifolium*)
- Ramløg (*Allium ursinum*)
- Rapunsel, Aks- (*Phyteuma spicatum*)
- Rørhvene, Skov- (*Calamagrostis arundinacea*)
- Sanikel (*Sanicula europaea*)
- Skælrod (*Lathraea squamaria*)
- Snylterod (*Monotropa hypopitys*)
- Springklap, Kronløs (*Cardamine impatiens*)
- Springklap, Skov- (*Cardamine flexuosa*)
- Star, Finger- (*Carex digitata*)
- Star, Forlænget (*Carex elongata*)
- Steffensurt, Liden (*Circaea alpina*)
- Strudsvinge (*Matteuccia struthiopteris*)
- Svingel, Skov- (*Festuca altissima*)
- Tandrod (*Dentaria bulbifera*)
- Ulvefod, Femradet (*Lycopodium annotinum*)
- Ulvefod, Otteradet (*Huperzia selago*)
- Vedbend (*Hedera helix*) massiv forekomst
- Vikke, Skov- (*Vicia sylvatica*)
- Vintergrøn, Enblomstret (*Moneses uniflora*)
- Vintergrøn, Liden (*Pyrola minor*)

Desuden registreres orkidéer (der alle er fredede) som signalarter pga. deres ringe sprednings- og etableringsevne.

Sildig Skov-Hejre (*Bromus ramosus*), Skovbyg (*Hordelymus europaeus*), Skov-Star (*Carex sylvatica*) og Akselblomstret Star (*Carex remota*) har vist sig så almindelige i nogle, muldrige skove, at de ikke kunne anvendes; andre steder fungerer de udmærket

MOSSER:

- Etagemos, Almindelig (*Hylocomium splendens*)
- Fladmos, Almindelig (*Neckera complanata*)
- Glansmos (*Homalia trichomanoides*)
- Kortkapsel, Skov- (*Brachythecium salebrosum*) [store bev.]
- Kransemos, Ulvefod- (*Rhytidiadelphus loreus*)
- Kransemos, Almindelig (*Rhytidiadelphus triquetus*)
- Rottehalemos, Lille (*Isothecium myurosoides*) [>1 m op ad stammen]
- Rottehalemos, Almindelig (*Isothecium myurum*) [>1 m op ad stammen]
- Silkemos, Kruset (*Homalothecium sericeum*)
- Tørvemos (*Sphagnum* spp.)

LAVER:

- Gammelskovslav (*Pachyphiale cornea*)
- Kernelav, Glinsende (*Pyrenula nitida*)
- Lungelav, Almindelig (*Lobaria pulmonaria*)
- Nålelav (*Calicium salicinum*)
- Pletlav (*Arthonia didyma*)
- Skurvelav, Forskelligfarvet (*Schismatomma decolorans*)
- Slørkantlav, Almindelig (*Thelotrema lepadinum*)
- *Thelopsis rubella*

SVAMPE:

- Ildporesvampe (*Phellinus*) [dog ikke Almindelig l. (*P. ignarius*)]
- Lakporesvamp, Skinnende (*Ganoderma lucidum*)
- Oksetunge (*Fistulina hepatica*)
- Porcelænsbat (*Oudemansiella mucida*)
- Rørhat, Kogle- (*Strobilomyces strobilaceus*)
- Rørhatte af slægten *Boletus* s.str. [dog ikke Karl-Johan (*Boetus edulis*) og *Xerocomus*]
- Skærmhatte på dødt ved (*Pluteus*) [dog ikke Sodfarvet S. (*P. cervinus*)]
- Slørhatte med slimet hat (*Cortinarius* subgen. *Phlegmacium*)
- Stjernebolde (*Geastrum*)

Signalarter i vådområder, på enge og overdrev: SE OGSÅ REGISTRERINGSSKEMAETS BAGSIDE

KARPLANTER:

- Benbræk (*Narthecium ossifragum*)
- Engblomme (*Trollius europaeus*)
- Forglemmigej, Eng- (*Myosotis scorpioides*)
- Guldblomme (*Arnica montana*)
- Gøgeurter (*Dactyorchiza* spp.; *Orchis* spp.)
- Iris, Gul (*Iris pseudacorus*)
- Kobjælde (*Pulsatilla* spp.)

- Kæruld (*Eriophorum* spp.)
- Melbærris, Hede- (*Arctostaphylos uva-ursi*)
- Mynte, Alm. Vand- (*Mentha aquatica*)
- Nellikerod, Eng- (*Geum rivale*)
- Padderok, Elfenbens- (*Equisetum telmateia*)
- Ranunkel, Knold- (*Ranunculus bulbosus*)
- Snerre, Sump- (*Galium uliginosum*)
- Soldug (*Drosera* spp.)
- Soløje (*Helianthemum nummularium*)
- Trævekrone (*Lychnis flos-cuculi*)
- Vibefedt (*Pinguicula vulgaris*)
- Viol, Eng- (*Viola palustris*)

MOSSER: – Tørvemos (*Sphagnum* spp.)

Brugen af signalarter som støtte til nøglebiotop-udpegning giver størst udbytte, hvis registreringen foregår i maj-juli. Det er ikke nødvendigt at have registreret signalarter for at udpege nøglebiotoper, men kun en god støtte.

Røddlistede arter

Arter, der er opført på den danske rødliste* som truede, sjældne eller sårbare, kræver i alle tilfælde særlig beskyttelse. Der er tale om over 3000 arter planter og dyr, alle mere eller mindre sjældne og mange vanskelige at bestemme for andre end specialister. De rødlistede arter er derfor ikke egnede som redskab til at udpege nøglebiotoper, men i de tilfælde, hvor man får kendskab til deres tilstedeværelse, bør de påføres registreringskemaerne for de enkelte nøglebiotoper. Røddlistede arter, der findes uden for nøglebiotoperne bør søges sikret på anden måde, f.eks. ved en note i bevoksningslisten og markering på kort.

* Stoltze, M. & Pihl, S. (red.) 1998: Røddliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Natyrstyrelsen, 219 sider.

KRAV TIL REGISTRERINGERNE

Tilskuddet til registrering af nøglebiotoper gives som et fast tilskud pr. ha.

For at opnå tilskud skal en række minimumskrav til registreringerne være opfyldt. Disse krav er beskrevet i det følgende.

Når feltarbejdet er afsluttet, skal data bearbejdes og samles på en måde, så de er let tilgængelige fremover og kan indgå som et naturligt redskab i skovdriften. Hvordan det gøres bedst, afhænger i høj grad af, hvordan skovplanlægningen i forvejen foregår på skovejendommen. Oplysningerne skal indføres på skovkortene, og foreligger disse i digital form, bør nøglebiotopregistreringen ligeledes digitaliseres. Det må sikres, at ansatte, entreprenører og brugergrupper løbende gøres opmærksom på at tage de nødvendige hensyn.

Registreringsmaterialet skal samles i en rapport, der indeholder:

- **Kort** over det undersøgte område, hvor samtlige nøglebiotoper er markeret og angivet med løbenummer bestående af afdelingsnummer efterfulgt af 01, 02, osv. Ønsker man det, kan man evt. med en anden signatur angive potentielle nøglebiotoper.
- **Bevoksningsliste**, hvor nøglebiotoperne er noteret på afdelings- og litraniveau.

- **Naturstatus** for ejendommen, som er en kortfattet beskrivelse (1-3 sider) af skovejendommens naturforhold og dens generelle naturværdier. I beskrivelsen skal indgå hvorledes naturværdierne tænkes bevaret fremover samt generelle retningslinier for bevarelse af nøgleelementer uden for nøglebiotoperne.
- **Feltskemaer** udfyldt og redigeret med løbenummer pr. nøglebiotop, påført kortskitser, evt. i form af forstørrede udsnit af eksisterende skovkort. Her kan ligeledes medtages feltskemaer for potentielle nøglebiotoper.
- **Registreringens forløb**, en kortfattet beskrivelse (½-2 sider) af nøglebiotopregistreringens forløb, disponering og omfang.

DET VIDERE FORLØB

Påbegyndt og gennemført

I forbindelse med et tilsagn om tilskud, vil det blive oplyst, inden hvilken dato, projektet skal være *gennemført*.

Indberetning om at projektet er gennemført skal indsendes senest 2 år efter tilsagnet (dato på tilsagnsskrivelsen fra Skov- og Naturstyrelsen).

Sammen med indberetningen om at registreringen er gennemført skal indsendes:

- *Kort*
- *Bevoksningsliste*
- *Naturstatus*
- *Registreringens forløb*

Hvis der ikke er indsendt indberetning inden ovennævnte frister, bortfalder tilsagnet uden yderligere varsel. I særlige tilfælde kan det lokale statsskovdistrikt dispensere fra ovennævnte tidsfrist. På grundlag af indberetningen foretages beregning og udbetaling af tilskuddet.

Tilsyn

Alle tilskudsprojekter kan blive underskattet stikprøvekontrol. Skov- og Naturstyrelsen har adgang til f.eks. at besøge arealer, og registreringer hvortil der er givet tilsagn om tilskud. Ved et kontrolbesøg skal feltskemaer fra nøglebiotopregistreringen kunne forevises på forlangende.

Kontrolbesøg vil så vidt muligt blive aftalt på forhånd.

Ansøger eller dennes stedfortræder har pligt til at ledsage kontrolpersonalet og bistå ved kontrollen, bl.a. ved at fremlægge det nødvendige dokumentationsmateriale.

I forbindelse med stikprøvekontrollen vil det blive kontrolleret om de afgivne oplysninger i ansøgningskemaet er korrekte. Det påhviler ejer/ansøger at kunne dokumentere oplysningerne. Ligeledes vil de aktuelle arealer blive besøgt.

~~Hvis der i en ansøgningsrunde ansøges om flere penge til hovedområderne, end der er afsat i rammebevilling til det enkelte hovedområde kan det blive nødvendigt at opstille prioriteringskriterier for projekter inden for hovedområdet. Dette forudsætter, at der ikke kan tilføres den nødvendige supplerende bevilling fra enten andre hovedområder, der ikke anvender deres bevilling eller alternativt ved at en række projekter forventes at kunne "rummes" under det kommende finansårs bevilling.~~

~~En ejendom kan i det nedenanførte defineres som en samlet ejendom i matriklen.~~

~~Indenfor hvert tilskudsområde vil ansøgningerne blive prioriteret efter nedenfor nævnte kriterier.~~

~~Fredskov~~

~~For alle tilskudsområder gælder, at fredskovspligtige arealer prioriteres før ikke fredskovspligtige skove. Det betyder at samtlige ansøgninger for hvert tilskudsområde deles i to grupper henholdsvis fredskovspligtige og ikke fredskovspligtige. Ansøgninger, som vedrører fredskovspligtige arealer tildes tilskud først. Såfremt der herefter indenfor rammebevillingen til tilskudsområdet er penge tilovers, kan der gives tilskud til ansøgninger, som vedrører ikke fredskovspligtige skove.~~

Prioriteringskriterierne for de to grupper ansøgninger vedrørende fredskovspligtige arealer og ikke fredskovspligtige skove er de samme, og kriterierne fremgår af beskrivelsen for det enkelte tilskudsområde nedenfor. Under ordningen om særlige driftsformer sker ansøgning-løbende, hvilket indebærer at der ikke sker en prioritering mellem ansøgningerne.

A. Tilskud til driftsplanlægning/lokalitetskortlægning.

Projekter vedr. driftsplanlægning inklusive lokalitetskortlægning vil formentlig skulle prioriteres hvert år, idet der forventes ansøgninger for et større beløb end den afsatte rammebevilling.

Rammebevillingen opdeles i to grupper til:

Driftsplanlægning og registrering af særlige temaer

Lokalitetskortlægning

Indenfor hver gruppe prioriteres efter den samlede skovejendoms størrelse, og således at de mindste ejendomme tildes højeste prioritet. Planlægning for parcelskove, hvor flere ejere går sammen om en driftsplan tildes højeste prioritet.

B. Tilskud til foryngelse af skov.

Projekter vedr. foryngelse af skov vil formentlig skulle prioriteres hvert år, idet der forventes ansøgninger for et større beløb end den afsatte rammebevilling.

Rammebevillingen opdeles på følgende grupper:

Projekter, under LØVPLAN

Øvrige

Det første år af sættes maksimalt 1/4 af rammen til gruppe 1. Hvorvidt den maksimale ramme udnyttes afhænger af den konkrete sammensætning af de ansøgte projekter under LØVPLAN i det enkelte finansår, jf. nedenfor vedr. prioritering for LØVPLAN. Dette beløb øges over en årrække så fordelingen mellem gruppe 1 og 2 efter 5 år bliver således, at 2/3 af rammen afsættes til gruppe 1 og 1/3 til gruppe 2.

Prioritering indenfor gruppen LØVPLAN

Det er i denne sammenhæng af administrative hensyn, og af hensyn til at konsekvenserne af aftalen skal være let overskuelige valgt at opstille klare rammer for de aftaler, som staten indgår med en skovejere om LØVPLAN. Skov- og Naturstyrelsen vil ved prioritering af aftaler om LØVPLAN både af biologiske og økonomiske grunde foretrække de aftaler, der for færrest penge samlet sikrer mest eksisterende løvskov og samtidigt giver størst stigning i løvskovsarealet.

I tilfælde, at bevillingen ikke rækker vil aftaler om LØVPLAN forløds blive opdelt i to grupper:

- 1) Aftaler hvor det alt overvejende vælges at lade 5 gl. træer stå til forfald
- 2) Aftaler hvor dette ikke vælges.

Følgende prioriteringskriterier anvendes på hver gruppe:

aftaler med foryngelser Nål til Løv prioriteres højere end aftaler helt uden disse foryngelser. Aftaler med foryngelser Nål til Løv rangordnes efter arealet af foryngelserne Nål til Løv i forhold til det samlede foryngelsesareal i perioden. Eksempelvis er forholdet vedr. ejendom 1: 5 ha Nål til Løv og 5 ha Løv til Løv i perioden svarende til forholdet $5/10 \times 100 = 50\%$, og vedr. ejendom 2: 5 ha Nål til Løv og 10 ha Løv til Løv i perioden svarende til forholdet $5/15 \times 100 = 33\%$. I eksemplet tildeles ejendom 1 højeste prioritet.

Prioritering indenfor gruppen Øvrige.

Indefor gruppen Øvrige er der følgende prioriteringskriterier:

at foryngelser med Nål til Løv prioriteres højere end foryngelser Løv til Løv og Nål til Nål.

at foryngelser hvor 5 gl. træer lades stå til forfald prioriteres højere end projekter, hvor dette ikke vælges.

at vedr. foryngelser med Nål til Nål og Løv til Løv, så prioriteres projekter med foryngelse ved skærmstilling eller selvforyngelse højere end projekter med foryngelse ved plantning efter renafdrift.

Der åbnes mulighed for, at der indføres en ramme-bevilling til foryngelser Nål til Nål på magre jorder.

C. Særlige driftsformer og D. Friluftsliv.

Der foretages ikke en egentlig prioritering vedr. disse to tilskudsområder, der lægges ud til en løbende sagsbehandling på statsskovdistrikterne.

Tilskud til særlige driftsformer og projekter vedr. friluftsliv behandles af statsskovdistrikterne således, at distrikterne løbende behandler ansøgninger og giver tilsagn eller afslag. Distrikterne reserverer i denne forbindelse løbende midler til projekterne i styrelsen, som administrerer den afsatte rammebevilling til C. Særlige driftsformer og D. Friluftsliv.

PUBLIKATIONER M.M.

- rekvireres på statsskovdistriktet

Regelgrundlag:

Lovbekendtgørelse om Skovloven nr. 959 af 2. november 1996.

Bekendtgørelse nr. 195 af 26. marts 1998 om tilskud til fremme af god og flersidig skovdrift.

Anden information:

Skov-info nr. 1, Hvad siger skovloven ?, gratis

Skov-info nr. 6, Naturhensyn i skovdriften, 25 kr.

Skov-info nr. 8, Skovdrift og fortidsminder, 25 kr.

Skov-info nr. 11, Driftsplanlægning for skov, 25 kr.

Skov-info nr. 12, Træer og buske til skovbryn, læhegn og vildtplantninger. Tilskudsliste, gratis.

Skov-info nr. 13, Træer og buske til skovbryn, læhegn og vildtplantninger. Artsbeskrivelser, 40 kr.

Skov-info nr. 20, Tilskud til foryngelse og driftsplanlægning, gratis.

Skov-info nr. 21, Tilskud til særlig drift og friluftsliv, gratis.

Skov-info nr. 24, Registrering af nøglebiotoper, 25 kr.

ORDLISTE

bufferzoner

arealer omkring en nøglebiotop, hvori der bør vises særlige hensyn, så livet i nøglebiotopen ikke forstyrres. Bufferzoner er især aktuelle, når nøglebiotopen indeholder f.eks. grævlingegrave, fuglereder eller særlige lyskrævende planter. I bufferzonen kan skovdriften ofte fortsætte uhindret, når der blot udvises særlig opmærksomhed

generelle retningslinier

beskyttelsesforskrift for nøgleelementer, der ønskes bevaret i skoven uanset om de indgår i en nøglebiotop eller ej. Mange nøgleelementer ligger enkeltvis rundt om i skoven, f.eks. hule træer og myretuer, og er synlige for enhver. Af tidshensyn registreres disse enlige nøgleelementer kun i begrænset omfang i forbindelse med nøglebiotopregistreringen, men ved generelle retningslinier kan skovejeren vælge at beskytte dem overalt i skoven, uanset om de er registreret eller ej.

Naturbeskyttelsesloven

administreres af amterne samt af Skov- og Naturstyrelsen og har bl.a. til formål at sikre beskyttelsen af plante- og dyrearter samt visse trængte naturtyper. Loven stammer i sin nuværende form fra 1992 og er en efterfølger for Naturfredningsloven. Især §3, der forbyder tilstandsændring af bl.a. vådområder, heder og overdrev, er aktuel i forbindelse med nøglebiotop (se nedenfor).

nøgleelementer

værdifulde strukturer i skovmiljøet, der har betydning for den biologiske mangfoldighed. Der findes mange andre værdifulde strukturer i skoven, men ved at udvælge et mindre antal let genkendelige nøgleelementer får man koncentreret sin opmærksomhed om en række repræsentative strukturer, der giver et bredt indtryk af forudsætninger/potentiale for den biologiske mangfoldighed.

§3-områder

naturtyper af særlig naturværdi beskyttet under Naturbeskyttelseslovens §3, omfattende heder, strandenge, strandsumpe, overdrev, ferske enge, moser, søer og vandløb. Loven omfatter sammenhængende arealer større end 2500 kvm., søer større end 100 kvm. og udpegede vandløb. Beskyttelsen indebærer, at områdernes tilstand ikke må ændres uden tilladelse fra det lokale amt.

§16-områder

naturtyper af særlig naturværdi beskyttet under Skovlovens §16, omfattende de samme områder som nævnt i Naturbeskyttelseslovens §3, men uden nedre størrelsesgrænse. Beskyttelsen er den samme som for de større arealer i Naturbeskyttelsesloven. For private skove administreres loven af det tilsynsførende statsskovdistrikt.

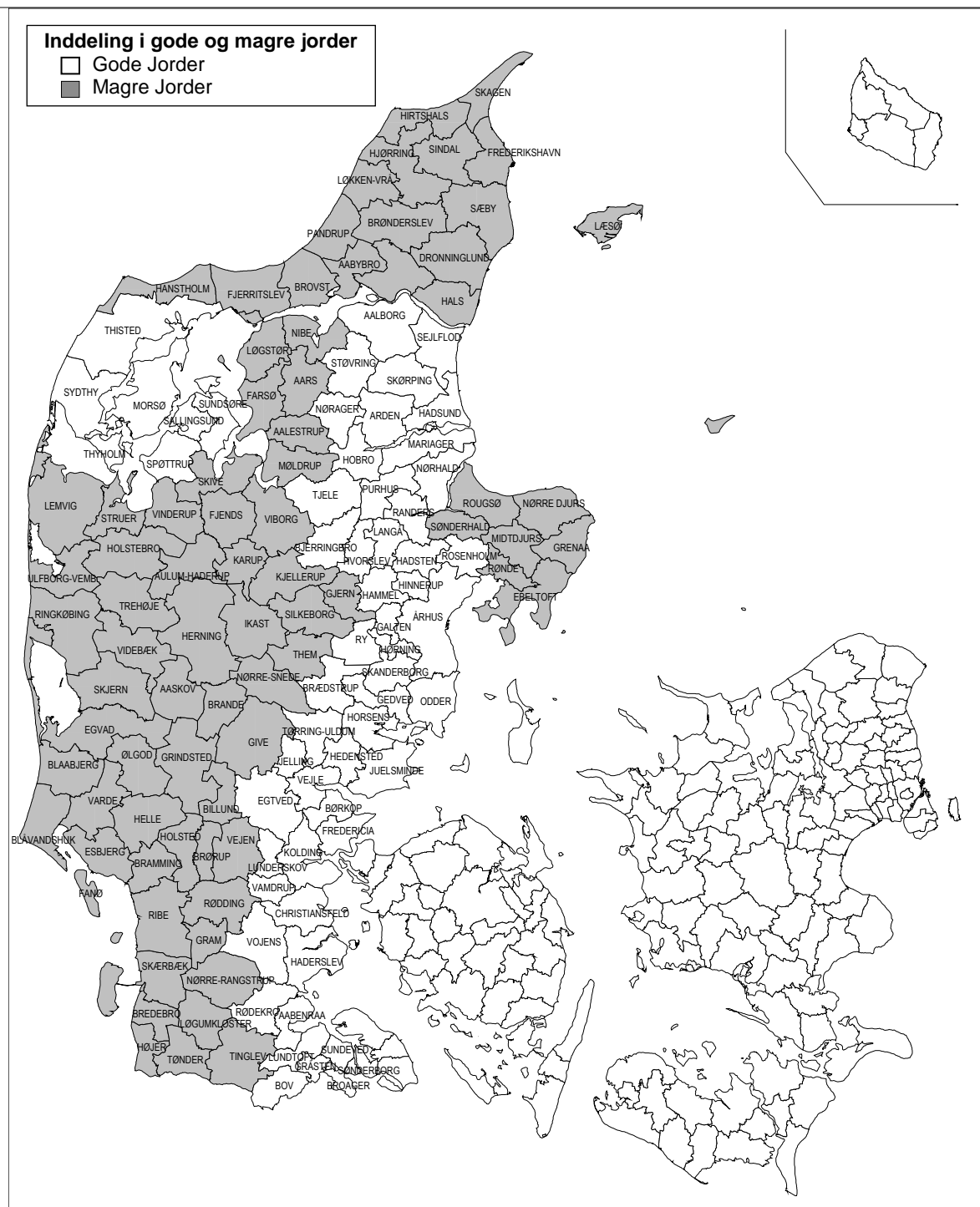
rødlistearter

plante- og dyrearter opført på den danske rødliste som truede, sårbare eller sjældne. Rødlisten er udarbejdet af Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen med deltagelse af en lang række specialister i forskellige dyre- og plantegrupper. At en art står opført på rødlisten giver den ikke en speciel værdi, men er blot et bevis på, at én eller flere specialister har bedømt, at den bør have særlig opmærksomhed. Udvalget af arter på rødlisten er ikke konstant, men revideres med jævne mellemrum, senest i 1997.

signalarter

en særlig slags indikatorarter, der i nøglebiotopsammenhæng er udvalgt som "signaler" for særlige og beskyttelsesværdige tilstande i skoven. Arterne er udvalgt, så de repræsenterer et stort antal værdifulde "stedfaste" arter. Herved er antallet af arter i registreringssammenhæng reduceret til et antal, der er til at håndtere og kan læres af de fleste. Ikke alle signalarter er lige anvendelige i alle dele af landet. Man må derfor på hver enkelt lokalitet skønne, om enkelte af dem er for almindelige eller for sjældne.

OVERSIGT OVER GODE OG MAGRE JORDER

Kommuner med "magre"jorder:

Nordjyllands Amt: Brovst, Brønderslev, Dronninglund, Farsø, Fjerritslev, Frederikshavn, Hals, Hirtshals, Hjørring, Læsø, Løgstør, Løkken-Vrå, Nibe, Pandrup, Sindal, Skagen, Sæby, Aabybro, Aalborg nord for Limfjorden og Aars.

Viborg Amt: Fjends, Hanstholm, Karup, Kjellerup, Møltrup, Skive, Viborg og Aalestrup.

Århus Amt: Ebeltoft, Gjern, Grenaa, Midtdjurs, Nørre Djurs, Rougsø, Rønde, Silkeborg, Sønderhald og Them.

Ringkøbing Amt: Alle, undtagen Thyholm

Vejle Amt: Give og Nørre-Sned.

Ribe Amt: Alle kommuner

Sønderjyllands Amt: Bredebro, Gram, Højer, Løgumkloster, Nørre-Rangstrup, Rødding, Skærbæk, Tinglev og Tønder.

FELTSKEMA
